

Lucyna Smółka
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Metoda storyline w procesie wychowywania dzieci do tolerancji

The Storyline Method
as Part of the Process of Bringing up
Children to be Tolerant

O potrzebie zaznajamiania dzieci z wartościami

W obecnie obowiązującej podstawie programowej wychowania przedszkolnego i podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych napotykamy na znaczącą obecność treści wychowawczych. W komentarzu do podstawy programowej E. Gruszczyk-Kolczyńska biorąca udział w tworzeniu tychże podstaw wyjaśnia, że wynika to ze zmian, jakie obecnie obserwuje się w wychowaniu rodzinnym. Niepokojąco wzrasta odsetek rodziców, którzy nie znajdują czasu dla swoich dzieci, na dodatek coraz mniej uwagi zwracają oni na wychowanie, m.in. na kształtowanie u dzieci odpowiednich nawyków zwracania się do innych, zgodnego współdziałania w grupie, dbania o ład i porządek wokół siebie, poszanowanie przyrody i własności społecznej¹. Na przedszkolu i szkole spoczywa zatem obowiązek wspierania rodziców w ich funkcji wychowawczej, przy czym wyraźnie należy podkreślić pierwszeństwo rodziców w procesie wychowania dzieci. „Mocny system wartości moralnych i umiejętność kierowania się nimi w życiu to najważniejszy kapitał, w jaki powinniśmy wyposażać dziecko. Nauczenie dziecka wartości jest najważniejszym zadaniem wychowawczym dla rodziców i nauczycieli”².

¹ Komentarz do podstawy programowej, <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/1b.pdf> (dostęp: 11.05.2015).

² I. Koźmińska, E. Olszewska, *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2007, s. 46–47.

Zdaniem W. Brezinki „wychowanie do wartości” jest nowym określeniem tradycyjnych zadań wychowawczych. Obejmuje ono to, co dawniej nazywano wychowaniem religijnym, światopoglądowym lub nauką życia, wychowaniem moralnym, społecznym, obywatelskim, estetycznym³. W wychowaniu do wartości nie poprzestaje się na pogłębianiu wiedzy i nabywaniu umiejętności w wyżej wymienionych zakresach, ale na kształtowaniu dobrego charakteru, czyli sumy „cech, które uzdalniają do działania poprawnego etycznie”⁴. Wychowanie do wartości stanowi przeciwagę dla edukacji koncentrującej się na nabywaniu wiedzy teoretycznej i intelektualnych umiejętności. Zdaniem W. Brezinki jest ono „symbolem pewnego ruchu odnowy, który opowiada się za realistycznym obrazem człowieka, a odrzuca utopię. (...) jego ideałem jest osobowość zdolna do życia we wspólnocie, wiedząca, że sens życia i wewnętrzna spójność zależą od przywiązania do wspólnych punktów orientacyjnych”⁵. Nikt tych punktów orientacyjnych nie jest w stanie odnaleźć samodzielnie, lecz, podobnie jak w uczeniu się języka, zdani jesteśmy na przekaz i tradycję, na odwoływanie się do źródeł wartości, tj. systemów filozoficznych i religijnych, które przedstawiają, kim jest człowiek i jaki jest jego sens istnienia⁶. I tak jak dziecko nie jest w stanie należycie opanować mowy w rodzinie, w której język jest „kaleczony”, tak nie nauczy się żyć według wartości tam, gdzie nie szanuje się drugiego człowieka i „kaleczy” jego godność. Najpełniej interioryzacja wartości, czyli wspomnianych punktów orientacyjnych, dokonuje się w rodzinie, zwłaszcza takiej, w której dziecko ma możliwość obserwowania, jakie wartości wyznają najbliższe mu osoby i jak kierują się nimi w życiu. „Wprowadzanie w świat wartości rozpoczyna się dzięki innym ludziom, ale życie według wartości, ich urzeczywistnianie jest możliwe dzięki własnemu wysiłkowi i zaangażowaniu poznawczemu, emocjonalnemu i wykonawczemu”⁷.

Metody „wychowania do wartości”

Metody „wychowania do wartości” nie różnią się od tych, które tradycyjnie stosuje się w wychowaniu. Metod, czyli „pewnych schematów celowych działań, zgodnych z potrzebami wychowanków, wielokrotnie sprawdzonych w praktyce wychowawczej”,⁸ w złożonej oraz dynamicznej rzeczywistości pedagogicznej nie da się raz na zawsze ustalić. Dzia-

³ W. Brezinka, *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych*, Kraków 2005, s. 25.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże, s. 28.

⁶ Tamże, s. 32.

⁷ K. Ostrowska, *Nie wszystko o wychowaniu*, Warszawa 2000, s. 86.

⁸ T. Dąbrowska, *Metody wychowania*, [w:] *Między praktyką a teorią wychowania*, (red.) T.E. Dąbrowska i B. Wojciechowska-Charlak, Lublin 2005, s. 37.

łałość wychowawcy nie może polegać na mechanicznym stosowaniu nawet bardzo bogatego zestawu metod. W procesie wychowania należy mieć na uwadze zasadę determinizmu, w myśl której żadna z metod nie działa bezpośrednio, lecz poprzez możliwości i wcześniejsze doświadczenia wychowanka⁵². Metody „wychowania do wartości” powinny uwzględniać wiele czynników, m.in. cele wychowania oraz ich hierarchię, wiek i temperament wychowanka oraz jego sytuację⁵³. Zdaniem T. Dąbrowskiej, o skuteczności metod decydują takie czynniki, jak: merytoryczne przygotowanie nauczyciela, jego psychiczne predyspozycje wychowawcze, życzliwe kontakty emocjonalne nauczyciela i wychowanka, prawidłowe rozpoznanie potrzeb dziecka, bezpośrednia motywacja do działania, trafność doboru metod do aktualnej sytuacji⁵⁴.

Istota metody *storyline*

Storyline nazywana także „metodą szkocką” lub „metodą opowieści wychowawczej”, to efekt pracy środowiska praktyków i nauczycieli akademickich w zachodniej Szkocji (1967 r.), poszukujących takiej strategii nauczania integralnego, która umożliwiałaby podejmowanie zadań z różnorodnych dziedzin wiedzy, pozwalając na twórcze (samodzielne lub grupowe) poszukiwanie rozwiązań, dzięki czemu dzieci mogłyby w krótkim czasie zgromadzić wiele wartościowych doświadczeń, niezbędnych do konstruowania osobistej wiedzy⁹. Jako szczególnie zasłużony współtwórca *storyline* wymieniany jest S. Bell. Metoda *storyline* jest proponowana najczęściej w pracy z dziećmi w klasach I–III, ale praktyka pokazała, że doskonale sprawdza się też w przedszkolu¹⁰. Metodę *storyline* można wykorzystywać do realizacji rozmaitych zadań z zakresu wszystkich sfer rozwoju dziecka, jednak jak mało która metoda aktywizująca doskonale nadaje się do zaznajamiania dzieci z wartościami.

Kanwą, wokół której organizuje się aktywność dzieci, jest opowiadana im historia. Może to być gotowa bajka albo opowieść wymyślona. Posłużenie się opowiadaniem to bardzo trafiony pomysł. Przypowieść jest przecież najstarszą metodą przekazywania wiedzy o życiu, pozwala rozmawiać o sprawach, które byłyby zbyt trudne do wyrażenia w innych okolicznościach¹¹.

Historia jest opowiadana dzieciom etapami, w rezultacie na cały projekt składa się kilka epizodów tej historii. Epizod pierwszy powinien wprowadzić dzieci w tematykę, zaciekać i zainspirować, epizody środkowe – ukazać barwnie rozwój zainicjowanych wcześniej wydarzeń, a epi-

⁹ R. Michalak, E. Misiorna, *Storyline kontekstem nabywania umiejętności uczenia się*, [w:] *Rozwijanie zdolności uczenia się. Wybrane konteksty i problemy*, (red.) E. Filipiak, Bydgoszcz 2008, s. 204.

¹⁰ A. Czeglik, M. Kopczyńska, *Jaś i Małgosia – czyli jak pracować metodą Storyline*, „Bliżej Przedszkola”, 148(2014)1, s. 58–63.

¹¹ B. Ferrero, *Przypowieści i opowiadania*, Warszawa 2003, s. 7.

zod końcowy – przynieść satysfakcjonujące dzieci rozwiązanie. Po wyodrębnieniu epizodów nauczyciel formułuje do każdego z nich pytania kluczowe. Powinny one spełniać następujące warunki:

- być otwarte, niejednoznaczne, a przez to stymulować myślenie dywergencyjne,
- pobudzać do stawiania pytań,
- zachęcać do wykorzystywania posiadanych doświadczeń i wiedzy,
- motywować do dyskusji, negocjowania,
- angażować emocje,
- rozwijać poczucie sprawstwa,
- uczyć odpowiedzialności¹².

Kolejny etap to propozycje aktywności dla dzieci przygotowane przez nauczyciela i nawiązujące do opowiedzianego epizodu. Mogą one dotyczyć rozmaitych sfer ich rozwoju. Stała, uporządkowana struktura zajęć: epizod – pytania kluczowe – proponowane aktywności, powtarza się aż do zakończenia historii.

Storyline należy do metod innowacyjnych, których charakterystycznymi cechami są:

- partycypacja (uczestnictwo), tj. czynne zdobywanie informacji w sytuacjach naturalnych¹³. Walorem uczestnictwa jest uczenie się przez przeżywanie¹⁴, współdziałanie i komunikowanie się;
- antycypacja, tj. umiejętność dawania sobie rady z przyszłością, przewidywanie nadchodzących wydarzeń oraz ocenianie konsekwencji, jakie na krótką i długą metę będą miały bieżące działania i decyzje¹⁵.

Do zalet metody *storyline* można zaliczyć: holistyczne podejście, równoległą stymulację rozwoju intelektualnego, społecznego i moralnego oraz funkcję aktywizującą, prowadzącą do większej samodzielności i odpowiedzialności wychowanka za proces pozyskiwania wiedzy oraz poszukiwania kreatywnych rozwiązań¹⁶.

Przykład wykorzystania metody *storyline* w wychowywaniu dzieci do tolerancji

W. Brezinka zwraca uwagę na to, że wychowanie do wartości w szkołach państwowych nie może być pełne, gdyż szkoły są obowiązane do

¹² R. Michalak, E. Misiorna, *Storyline kontekstem nabywania umiejętności nauczania*, dz. cyt., s. 207.

¹³ W. Strykowski, *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy*, [w:] *Kompetencje nauczyciela współczesnej szkoły*, (red.) W. Strykowski, J. Strykowska, J. Pielachowski, Poznań 2007, s. 16.

¹⁴ W. P. Zaczyński, *Uczenie się przez przeżywanie*, WSiP Warszawa 1990.

¹⁵ J. W. Botkin, M. Elmandjra, M. Malitza, *Uczyć się bez granic. Jak zewrzeć „lukę ludzką”?*, Raport Klubu Rzymskiego, Warszawa 1982, s. 76–77.

¹⁶ J. J. Jackowski K., *Storyline: narracja, ekologia, skuteczność. Translacja storyline – neuroprogramowanie lingwistyczne*, [w:] *Warsztat opiekuna – wychowawcy młodszych dzieci. Scenariusze z zastosowaniem opowieści wychowawczej*, (red.) G. Gajewska, A. Szczęsna, E. Rewińska

zachowania neutralności światopoglądowej. Z uwagi na to poprzestają one na minimum, tj. na zapoznawaniu dzieci/uczniów z wartościami uniwersalnymi¹⁷. Do wartości uniwersalnych, o jakie należy zabiegać w wychowaniu, M. Łobocki zalicza tolerancję obok altruizmu, odpowiedzialności, wolności i sprawiedliwości¹⁸.

Łacińskie źródło słowa tolerancja brzmi *tolero* i oznacza „wspierać”, „utrzymywać” i „chronić”, ale także „wytrzymywać”, „znosić” i „cierpieć”¹⁹. O potrzebie tolerancji jesteśmy przekonani, gdy spotykamy się z brakiem akceptacji dla ludzi innego wyznania, innych przekonań czy innego koloru skóry. Postrzegamy wtedy tolerancję jako receptę na zrewidowanie swoich przesądów, myślenia według stereotypów. „Tolerancja jest cnotą – pisze Z. Rau – której praktykowanie wymaga szczególnie intensywnej refleksji. Refleksja taka musi dopuszczać możliwość zakwestionowania, a nawet odrzucenia istotnych elementów naszych dotychczasowych przekonań (...) wymaga gotowości do wyrzeczenia się istotnych elementów naszej tożsamości, by zaakceptować tożsamość innych”²⁰. Na kształtowanie się tolerancji ma wpływ postawa intelektualnej uczciwości, polegającej na tym, by z wielu konkurujących poglądów wyłonić te, które w danej sytuacji są najbliższe prawdy²¹. Często przyczyną braku tolerancji dla innych ludzi/poglądów jest ich słaba, powierzchowna znajomość oraz stereotypowe myślenie. Choć pojęcie „tolerancja” znaczeniowo bliskie jest pojęciu „szacunek”, to jednak, jak zauważają I. Koźmińska i E. Olszewska, o ile pojęcie „szacunek” zakłada symetrię i wzajemność, to pojęcie „tolerancja” – nierówność, gdyż to lepszy toleruje gorszego, mądrzejszy głupszego²².

Dobór sposobów wychowania do tolerancji jest uzależniony od możliwości rozwojowych dzieci. Na etapie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej należy wyjaśnić na zrozumiałym dla dzieci przykładzie, czym jest tolerancja oraz zaprojektować takie sposoby ich aktywizowania, w których mogłyby się osobiście zmierzyć z tym problemem.

Poniżej przedstawiam propozycję wykorzystania metody storyline do zaprojektowania cyklu zajęć z zakresu wychowania do tolerancji. Posłużono się w niej *Historią o białym kotku, który był cały czarny* autorstwa C. Aveline’a²³.

Temat: *Inny też jest kochany*

Cele ogólne: wzbogacanie wiedzy o tolerancji, uwrażliwianie na potrzeby i odczucia innego, budzenie refleksji nad własnym stosunkiem

¹⁷ W. Brezinka, *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych*, dz. cyt., s. 32.

¹⁸ M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2006, s. 108.

¹⁹ J. Ambrosewicz-Jacobs, *Tolerancja Jak uczyć siebie i innych*, Kraków 2003, s. 22.

²⁰ Z. Rau, *Księga cnot*, Kraków 2006, s. 455.

²¹ Tamże.

²² I. Koźmińska, E. Olszewska, *Z dzieckiem w świat wartości*, dz. cyt., s. 65.

²³ C. Aveline, *Historia o białym kotku, który był cały czarny*, [w:] *Księga cnot*, wybrał, wstępem i komentarzem opatrzył Z. Rau, Kraków 2006, s. 457–459.

do innych, wywoływanie zachwyty nad różnorodnością w świecie, rozwijanie umiejętności rozróżniania nastrojów/uczuć innych ludzi, rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego, doskonalenie sprawności i koordynacji ruchowej, rozwijanie umiejętności wypowiedzenia się przez sztuki plastyczne, rozwijanie umiejętności współpracy w grupie;

Cele operacyjne: dziecko wie, co znaczy słowo „tolerancja”, „stereotyp”, rozpoznaje stany uczuciowe innych ludzi na podstawie ich mimiki i gestów, zgłasza pomysły, jak można pomóc komuś, kto jest w gorszej sytuacji, potrafi spojrzeć na określoną sprawę z innej perspektywy, dostrzega różnorodność w świecie i zachwyca się nią, zna refren piosenki „Nieidealna”, wykonuje prace plastyczne, uczestniczy w zabawach ruchowych.

Przebieg zajęć:

Epizod I

Był sobie raz Biały Kotek, który był cały czarny. Jego ojciec był biały i jego matka była biała. Jego dziadkowie byli biali i jego babcie były białe. Jego bracia, jego siostry, jego kuzyni, jego kuzynki, jego wujkowie, jego ciotki – wszyscy byli biali. Cała rodzina Białych Kotów była biała. A on? On był cały czarny.

Kiedy przyszedł na świat w otoczeniu swych czterech małych braciśków, zupełnie nowiuteńkich, podobnie jak on, wyglądał jak kuleczka z węgla na śnieżnym dywaniku. Cała rodzina Białych Kotów rozsiadła się dookoła koszyka, w którym znajdowało się pięcioro kociąt, i każdy z członków rodziny drapał się w ucho. Również i tata Biały Kot i Biała Kocica, spoglądając na tę czarną plamkę, drapali się w uszy i mówili do siebie:

Coś tu chyba nie w porządku, że to nasze białe dziecko jest zupełnie czarne.

Całymi godzinami lizala go potem mama biała Kocica, ale mimo to był dalej tak samo czarny, jak przedtem.

Pytania kluczowe:

Co oznacza gest drapania się w ucho? Dlaczego każdy z rodziny Białych Kotów drapał się w ucho? Czy to nie „nie w porządku”, gdy ktoś wygląda inaczej? Dlaczego? Co to znaczy „tolerować”? Jakim imiona mama Biała Kocica mogła nadać swoim czterem białym dzieciom i jednemu czarnemu?

Proponowane aktywności:

1. *Jestem niepowtarzalny.* Nauczycielka rozdaje dzieciom lusterka i proponuje, aby każde się w nim przejrzało, a następnie opisało, co widzi. Naprowadza dzieci pytaniami typu: *jaką kształt ma twój nos, czy taki sam jak Kubu?* Dzieci odnajdują podobieństwa i różnice między swoim

wyglądem a wyglądem kolegów z grupy. Następnie analizują w czym są podobni, a w czym nie do mamy, taty, babci, rodzeństwa. Dalej, nauczycielka pokazuje dowolne portrety wykonane przez artystów i zachęca dzieci do narysowania własnego autoportretu. Każde z nich rysuje autoportret z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, jakiegoś swojego znaku szczególnego, który odróżnia go od innych. Wychowawczynie zbiera autoportrety i wieszają na sznurku, przyczepiając spinaczami. Dzieci oglądają je po kolei i starają się odgadnąć, kto jest na nich przedstawiony.

2. *Miau* – dzieci siedzą na stołeczkach w kole oprócz jednego, któremu zasłania się oczy chusteczką. Dziecko to stara się usiąść na kolanach któremuś z siedzących kolegów. Ten, któremu usiądzie na kolanach, odzywa się „miau”. Zadaniem dziecka jest odgadnąć na czyich kolanach siedzi. Jeśli za pierwszym razem nie odgadnie, dostaje jeszcze szansę do trzech razy. Jeśli odgadnie, następuje zamiana ról, jeśli nie – siada na kolejne kolana i próbuje znowu odgadnąć.

3. *Różnorodność to bogactwo*. Nauczycielka wspólnie z dziećmi ogląda i relacjonuje książkę „Dzieci świata”²⁴ (bądź przedstawia ten temat, posługując się przygotowanymi ilustracjami/zdjęciami). Opowiada o odmiennym wyglądzie dzieci z różnych stron świata, innych potrawach, które spożywają, różnych zabawach, odmiennym stylu życia itp. Stara się zachwycić je różnorodnością ich rówieśników.

Epizod II

Biały kotek, który był zupełnie czarny, rósł tymczasem podobnie jak i jego bracia. Oczywiście, cała rodzina ogromnie go kochała, nikt jednak w dalszym ciągu nie mógł się przyzwyczaić do jego koloru. Również i on, podrośszy, był bardzo zdziwiony stwierdziwszy, że nie jest do nikogo z rodziny podobny. To zresztą komplikowało wiele rzeczy: jeśli urządzono goniwki w piwnicy, to natychmiast im zniknął, po wypiciu mleka wydawało się, że wypił więcej niż którykolwiek z pozostałych, po prostu dlatego, że na buzi też był czarny, a nie biały. Wszystko to było fatalne. Któregoś dnia przestał się nagle bawić, usadowił się w kącie kuchni i zwinął w kłębek, tak jak to robią stare koty. Mama Biała Kocica, widząc to, zapytała zaniepokojona:

– *Może jesteś chory?*

– *Nie mamusiu – odparł – rozmyślam.*

Pytania kluczowe:

Jak się czuje ktoś, kto zauważa, że jest inny od reszty otaczających go ludzi? Jakie są plusy, a jakie minusy wyróżniania się spośród innych? O czym mógł rozmyślać czarny kotek?

²⁴ J. Beaumont, M.-R. Guilloret, *Dzieci świata: świat w obrazkach*, Ożarów Mazowiecki 2012.

Proponowane aktywności:

1. *Rozpoznajemy uczucia*. Mama Kocica widząc, że kotek przestał się bawić, zapytała, czy jest chory. Po czym możemy poznać, że ktoś jest smutny, po czym, że wesół, zdenerwowany, zdziwiony, zawstydzony. Dzieci opowiadają i demonstrują – zwracamy uwagę na mimikę, ton głosu, gesty, sposób chodzenia, rodzaj podejmowanej aktywności itp.

2. *Rozmowa inspirowana wierszem*. Nauczycielka odczytuje wiersz M. Strzałkowskiej „Inny”²⁵. Pyta dzieci, czy dostrzegają związek między sytuacją czarnego kotka i „innego”, który w szkole zwracał na siebie uwagę swoim znamieniem. Dzieci dyskutują na temat różnych zachowań kolegów wobec „innego”. Rozmowa może rozwijać się w kierunku sytuacji dzieci niepełnosprawnych w przedszkolu/szkole oraz zauważania przez dzieci odmienności u siebie, np. leworęczności, uczulenia na określony pokarm, noszenia okularów.

3. *Collage różnorodności*. Dzieci w grupach wykonują pracę plastyczną techniką collage na temat: „różnorodne znaczy piękne”. Korzystają z gazet, kolorowego papieru, resztek tkanin i włóczek, które nakleją na papier i łączą z tradycyjnymi technikami, takimi jak dorysowywanie kredkami, pisakami.

Epizod III

Tego wieczora, kiedy Biały Kotek, który był cały czarny, pogrążył się w swych rozmyślaniach, cała rodzina Białych Kotów zebrała się w pokoju jadalnym. I ojciec, i mama, i dziadkowie, i babcie, i bracia, i siostry, i kuzyni, i kuzynki, i wujkowie, i ciotki. Ojciec Biały Kot wymiauczał dłuższą przemowę. Oświadczył, że Biały Kotek, który jest cały czarny, stał się bardzo smutny i że to tak dalek trwać nie może. Jednocześnie podsunął pewien pomysł, który mógłby zmienić tę niepokojącą sytuację. Cała rodzina Białych Kotów zatwierdziła jak jeden kot ten pomysł.

Pytania kluczowe:

Pomyślcie, jak wy reagujecie wobec czyjejś odmienności, np. gdy ktoś inaczej się porusza, inaczej mówi, inaczej wygląda? Czy wasze zachowanie jest właściwe? Co by było, gdyby rodzina czarnego kotka nie zareagowała na jego smutek? Co wam poprawia nastrój, gdy jesteście smutni?

Proponowane aktywności:

1. *Burza mózgów*. Co można wymyślić, żeby czarny kotek już się nie zamartwiał? Dzieci zachęcane są do zgłaszania wszelkich pomysłów – żadnego z nich nie wolno krytykować. Pomysły dzieci nauczycielka wypisuje na arkuszu szarego papieru. Po zapisaniu wszystkich pomysłów następuje ich analiza, w wyniku której wybierają najbardziej trafny pomysł.

2. *Sympatyczna rodziną*. Porównywanie zachowania rodziny czar-nego kotka i rodziny brzydkiego kaczątka – bohatera bajki Andersena, którą dzieci poznały wcześniej. Która rodzina okazała się bardziej sym-patyczna? Wspomagając się ilustracjami z bajki, dzieci porównują za-chowanie Białej Kocicy i mamy-kaczki, zachowanie rodzeństwa i ciotek oraz wpływ tego zachowania na losy „innego”.

3. *Gra: okulary z różnymi szkiełkami*. Nauczycielka mówi: *Przynio-słam dzisiaj okulary, które pomogą wam zrozumieć, dlaczego czasami róż-nie odbieramy te same sprawy*. Następnie demonstruje okulary. *Być może zdarzyło się wam, że gdy byliście szczęśliwi i pewni, że wszystko będzie dobrze się układać, ktoś powiedział: <widzisz świat przez różowe okula-ry>. Z kolei, gdy byliście smutni i nie wierzyliście, że może się zdarzyć coś dobrego, ktoś powiedział: <widzisz świat w czarnych barwach>. Proszę, kto chce założyć teraz różowe okulary?* Nauczycielka pozwala wielu dzie-ciom założyć różowe okulary i rozejrzeć się po otoczeniu. Pyta: *Jak się czujecie? Jak widzicie dalsze losy czarnego kociątka w tych okularach? Te-raz załóżcie okulary z ciemnymi szkiełkami. Jak się czujecie? Jaki rodzaj oku-larów używałbyś chętniej? Jak myślicie, jaki rodzaj okularów przeszkadza wam u innych ludzi? Jakie niebezpieczeństwa wynikają z nieustannego noszenia tych samych okularów? Z kolei te okulary z żółtymi szkiełkami to okulary, które można nazwać „wszyscy mnie lubią”. Kto je nosi jest prze-konany, że wszyscy go lubią i chętnie z nim przebywają. Jak się czujecie w tych okularach? Czy znacie ludzi, którzy chodzą w takich okularach? Te okulary z szarymi szkiełkami oznaczają: „nikt mnie nie lubi”. Kto z was chce założyć te okulary choć przez chwilę? Czy znacie dzieci, które noszą takie okulary? Co mogłyby one zrobić, żeby się lepiej poczuć?*²⁶

4. *Detektyw stereotypów*. Nauczycielka wyjaśnia na przykładach, na czym polega stereotypowe myślenie, które czasem sprawia, że niewłaści-wie postrzegamy innych. Przedstawia stereotypowy wizerunek babci, czę-sto pojawiający się w bajkach dla dzieci – siwy koczek na głowie, pochylo-na sylwetka, dzierganie na drutach. *Czy tak wygląda wasza babcia?* – pyta. Pokazuje zdjęcie kobiety w stroju strażaka/policjanta – *czy określone zawo-dy są tylko dla mężczyzn, a inne dla kobiet? Czy człowiek otyły, to tylko ten, który za dużo je?* Zachęca dzieci do poszukiwania innych przykładów.

Epizod IV

W milczeniu cała rodzina Białych Kotów poszła gęsiego w stronę ko-mórki z węglem. Tak jak weszli, tak i wyszli, gęsiego w milczeniu, nie wygląd-dali jednak tak samo, jak przed wejściem! Byli czarni, czarni, czarni. I oj-

²⁶ K.W. Vopel, *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży*, Kielce 1999, s. 89–92.

cię, i kuzyni, i wujkowie, i babcie, i bracia, i ciotki, i siostry, i dziadkowie, i matka, i kuzynki! Następnie cała rodzina Białych Kotów, która stała się nagle rodziną czarnych Kotów, poszła w kierunku kuchni, żeby odnaleźć Białego Kota, który był cały czarny.

Nie odnaleziono go jednak. Wprawdzie spostrzeżono jakiegoś kota, lecz był to biały kot, najzupełniej bieluteńki, poczuwszy od wąsów, a skończywszy na ogonie! Wszyscy stanęli jak wryci. Ten kot także. Zaczęli się nawzajem sobie przyglądać. I nagle nieznanomy kot zamiauczał. Wtedy mama czarna Kocica zawołała radośnie:

– Ach, to mój synek!

A tata czarny Biały Kot krzyknął:

– Przecież on jest cały ubielony mąką!

A biały ubielony kotek wrzasnął:

– Tata! Mama!

A któryś z wujków, który lubił wygłaszać nauki, powiedział:

– Jeśli się kogoś kocha, to kolor nie ma żadnego znaczenia!

Pytania kluczowe:

Na jaki pomysł wpadł czarny kotek? Co zrobiły wszystkie białe kotki, żeby upodobnić się do czarnego kociątka? Co byłbyś w stanie zrobić, żeby rozweselić smutnego kolegę?

Proponowane aktywności:

1. *Ławeczka w słońcu dla czarnego kotka.* Jest to krótki rytuał dla dziecka, które potrzebuje wzmożonej sympatii i poczucia bezpieczeństwa. Ponieważ zazwyczaj takie dziecko nie lubi być w centrum zainteresowania, ważne żeby w tym rytuale uczestniczyło jeszcze dwóch „statystów”. Trzy obok siebie ustawione krzesła, na których leży żółta chusta, tworzą „ławeczkę w słońcu”. Zajmuje na niej miejsce troje wymienionych dzieci. „*Na ławeczce w słońcu możecie przyjąć dużo słońca i siły na cały dzisiejszy dzień. Kilkoro dzieci z grupy powie każdemu z was na ucho coś miłego. Delektujcie się tymi komplementami i zachowajcie je w swoim wnętrzu!*”²⁷

2. *Maski kotów.* Każde dziecko otrzymuje wyciętą z kartonu maskę kota z otworami na oczy. Zadanie polega na doklejeniu wąsów z pasków papieru i udekorowaniu maski flamastrami, farbami, kawałkami papieru (jeśli dziecko nie chce zostać białym kotkiem). Nauczyciel rozcina elastyczną taśmę na kawałki o długości dostosowanej do rozmiaru głowy dziecka i przytwierdza każdy koniec do jednego z boków maski. Dzieci zakładają maski i swobodnie się bawią, naśladowując ruchy i dźwięki wydawane przez koty.

3. *Piosenka dla czarnego kotka*. Usłyszymy teraz piosenkę, którą mogła zaśpiewać rodzina dla czarnego kotka – piosenka z repertuaru Arki Noego „Nieidealna”²⁸. Później nauczymy się śpiewać jej refren: *Taki jaki jesteś, jesteś fajny, nie musisz być idealny. Taka jaka jesteś, jesteś fajna, nie musisz być idealna*.

Epizod V

Wszyscy zaczęli się cieszyć, skakać nawzajem przez siebie i rzucać się sobie w łapy. Mąka i węgiel wzbijały się w powietrze, mieszały ze sobą i pyłem pokryły całą kocią rodzinę. Nie było już kotów białych ani czarnych. Wszystkie były szare.

Pytania kluczowe:

Jak zachowują się koty, a jak ludzie, gdy się cieszą? Po czym poznać, że ktoś kogoś kocha?

Jak można uczcić radosne wydarzenie?

Proponowane aktywności:

1. *Eksperymenty z kolorami – piękne i „brudne” barwy*. Dzieci otrzymują na tackach trzy farby: czerwoną, żółtą, niebieską (barwy podstawowe) oraz tackę z farbą brązową. Nauczycielka informuje: *Umówmy się, że każda z tych trzech barw oznacza element składający się na tolerancyjne nastawienie do „innego”. Czerwona oznacza życzliwość, żółta – łagodność, niebieska – wyrozumiałość. Przekonajcie się, że mając tylko te 3 kolory jesteście w stanie „wyczarować” kolejne trzy piękne barwy (barwy pochodne), tj. zielony (żółty + niebieski), fioletowy (czerwony + niebieski), pomarańczowy (czerwony + żółty). Tak samo jest z tolerancją. Tolerancyjne nastawienie do „innych” wyzwala kolejne piękne wartości: pokój, sprawiedliwość, równość. Jeśli jednak zastąpimy którąś ze składowych tolerancji innym kolorem-wartością, np. niebieską – wyrozumiałość zastąpimy brązową – oznaczającą brak wyrozumiałości, to po wymieszaniu powstanie barwa „brudna” symbolizująca zło, np. prześladowanie, niesprawiedliwość, krzywdę.*

2. *Lepszy świat*. Każde dziecko otrzymuje kartkę z narysowanymi na niej konturami dużych, różowych okularów. Wykorzystując przygotowane tacki z farbami, dzieci malują na „szkiełkach” okularów „świat, gdzie wszyscy ludzie wzajemnie się akceptują”. Po zakończeniu opowiadają o swoim rysunku.

3. *Zabawa przy muzyce*. Dzieci otrzymują apaszki lub szarfki i poruszają się z nimi w rytm wesołej muzyki. Do zabawy mogą wykorzystać wykonane wcześniej maski kotów.

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=C5yKQ5Hji3s> (dostęp: 23.05.2015).

Zakończenie

Metoda *storyline* wpisuje się w konstruktywistyczne podejście do edukacji, gdzie dziecko jest aktywnym badaczem świata i konstruktorem wiedzy. Nauczyciel w tym ujęciu postrzegany jest jako facylitator, czyli osoba, która pomaga w uczeniu się poprzez wyzwianie ciekawości u wychowanków, aranżowanie inspirujących sytuacji edukacyjnych, jako osoba pomagająca uporządkować nabytą wiedzę. Metoda ta poprzez możliwość wykorzystania różnych historii i rozmaitych propozycji aktywizowania dzieci z powodzeniem może być zastosowana w procesie wychowania do wartości. Dokonując wyboru odpowiedniej historii i aktywności dla dzieci, warto mieć na uwadze wskazówki K. Ostrowskiej, która zauważa, że wychowanie w duchu wartości dokonuje się dzięki wspólnemu z wychowankiem odkrywaniu (poprzez dialog) wartości oraz ukazaniu na czym polega: myślenie według wartości, podejmowanie decyzji w kontekście urzeczywistniania jakiejś wartości, rozwiązywanie konfliktów interpersonalnych i wewnętrznych w duchu wierności wartościom, działanie według wartości, wzbudzanie u wychowanka motywacji do urzeczywistniania wartości, jak również ukazywanie znaczenia hierarchii wartości²⁹.

Bibliografia

Ambrosewicz-Jacobs J., *Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych*, Villa Decius, Kraków 2003.

Aveline C., *Historia o białym kotku, który był cały czarny*, [w:] *Księga cnót*, wybrał, wstępem i komentarzem opatrzył Z. Rau, Księgarnia Akademicka Sp. z o.o., Kraków 2006.

Beaumont J., Guilloret M.-R., *Dzieci świata: świat w obrazkach*, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2012.

Botkin J.W., Elmandjra M., Malitza M., *Uczyć się bez granic. Jak zerwać „lukę ludzką”?*, Raport Klubu Rzymskiego, PWN, Warszawa 1982.

Brezinka W., *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005.

Czeglik A., Kopczyńska M., *Jaś i Małgosia – czyli jak pracować metodą storyline*, „Bliżej Przedszkola”, 148(2014)1.

Dąbrowska T., *Metody wychowania*, [w:] *Między praktyką a teorią wychowania*, (red.) T. Dąbrowska i B. Wojciechowska-Charlak, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005.

Ferrero B., *Przypowieści i opowiadania*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2003.

Graczyk-Waligóra J., Janiec A., Zadęcka-Pustkowiak E., *Jacy jeste-
śmy? Program psychoedukacyjny dla sześciolatków grupy integracyjnej*,
Wydawnictwo „Blżej Przedszkola”, Kraków 2005.

Jadkowski K., *Storyline: narracja, ekologia, skuteczność. Translacja
storyline – neuroprogramowanie lingwistyczne*, [w:] *Warsztat opiekuna –
wychowawcy młodszych dzieci. Scenariusze z zastosowaniem opowieści
wychowawczej*, (red.) G. Gajewska, A. Szczęśna, E. Rewińska, Pracow-
nia Edukacyjno-Konsultacyjno-Wydawnicza „GAJA”, Zielona Góra 2004.

Komentarz do podstawy programowej, [http://men.gov.pl/wp-content/
uploads/2011/02/1b.pdf](http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/1b.pdf) (dostęp: 11.05.2015).

Koźmińska I., Olszewska E., *Z dzieckiem w świat wartości*, Świat
Książki, Warszawa 2007.

Liebertz Ch., *Praktyczny poradnik nauczania integracyjnego*, Wydaw-
nictwo „Jedność”, Kielce 2003.

Łobocki M., *Teoria wychowania w zarysie*, Oficyna Wydawnicza „Im-
puls”, Kraków 2006.

Michalak R., Misiorna E., *Storyline kontekstem nabywania umiejęt-
ności uczenia się*, [w:] *Rozwijanie zdolności uczenia się. Wybrane kontek-
sty i problemy*, (red.) E. Filipiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimie-
rza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.

Ostrowska K., *Nie wszystko o wychowaniu*, CPPP, Warszawa 2000.

Piosenka „Nieidealna” z repertuaru zespołu Arka Noego, [https://
www.youtube.com/watch?v=C5yKQ5Hji3s](https://www.youtube.com/watch?v=C5yKQ5Hji3s) (dostęp: 23.05.2015).

Rau Z., *Księga cnót*, Księgarnia Akademicka Sp. z o.o., Kraków 2006.

Strykowski W., *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy*,
[w:] *Kompetencje nauczyciela współczesnej szkoły*, (red.) W. Strykowski,
J. Strykowska, J. Pielachowski, Wydawnictwo eMPi2, Poznań 2007.

Strzałkowska M., *O wartościach czyli rady nie od parady III*, Wy-
dawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2012.

Vopel K.W., *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży*, Wy-
dawnictwo „Jedność”, Kielce 1999.

Zaczyński W. P., *Uczenie się przez przeżywanie*, WSiP, Warszawa 1990.

Abstrakt

Wszyscy pragniemy, aby nasze dzieci wyrosły na dobrych, mądrych
ludzi. Oznacza to, że przedszkole/szkoła powinny położyć większy niż
dotąd akcent na wprowadzanie ich w świat wartości. Wychowanie do
wartości dokonuje się głównie poprzez dostarczanie najmłodszym do-
brych wzorów postępowania, a także dzięki stosowaniu rozmaitych me-
tod, szeroko zaprezentowanych w literaturze z zakresu teorii wychowa-
nia. W niniejszym artykule przedstawiona jest propozycja wykorzystania

metody storyline w tym procesie. Zgodnie z założeniem metody, kanwą, wokół której organizuje się aktywność dzieci, jest opowiadana im etapami historia. W rezultacie na cały projekt składa się kilka epizodów tej historii. Epizod pierwszy powinien wprowadzić dzieci w tematykę, zainicjować i zainspirować, epizody środkowe – ukazać barwnie rozwój zainicjowanych wcześniej wydarzeń, a epizod końcowy – przynieść satysfakcjonujące dzieci rozwiązanie. Po wyodrębnieniu epizodów nauczyciel do każdego z nich formułuje pytania kluczowe oraz projektuje sytuacje aktywizujące dzieci w różnych obszarach ich funkcjonowania, np. w zakresie wychowania moralnego, umysłowego, artystycznego, ruchowego. Storyline jest metodą aktywizującą, w której dzieci są aktywnymi badaczami i konstruktorami wiedzy, co prowadzi do ich większej samodzielności oraz odpowiedzialności za proces pozyskiwania wiedzy i poszukiwania kreatywnych rozwiązań. W artykule zawarto propozycję cyklu zajęć z zakresu wychowania do tolerancji. Tolerancja w dzisiejszym świecie, pełnym różnego rodzaju podziałów, jest wartością, której należy poświęcić szczególną uwagę.

Słowa kluczowe: wychowanie do wartości, storyline, tolerancja, metody nauczania, wychowanie przedszkolne.

The Storyline Method as Part of the Process of Bringing up Children to be Tolerant

Abstract

All of us wish for our children to grow up to become good, wise people. This means that kindergarten and/or school ought surely to place a stronger emphasis than in the past on introducing children into the world of values – something which is accomplished mainly by providing even the youngest with standards of good behavior, and by applying various methods such as are frequently presented in the literature concerning educational theory. This article presents a proposal for using storyline as part of this process. According to this method, the basis for providing a focus for the children's activity is a story that is told to them. Such a story is narrated in stages; eventually, the entire project consists of a few episodes. The first episode should constitute an introduction to the subject for the children, anchoring their attention and inspiring them as well; middle episodes, meanwhile, should show the progress of the events that have already started to unfold in a colorful way, while the final episode should ultimately provide the children with a satisfying resolution. After distinguishing the respective episodes, the teacher formulates crucial questions,

and programs some situations to motivate the children in various areas of their functioning – e.g. those pertaining to moral, mental, and artistic education, and to locomotive skills. Storyline is a stimulating method in which kids become active researchers and knowledge makers, which will eventually ensure greater self-reliance and responsibility on their part when it comes to gaining knowledge and seeking creative solutions. The article includes a proposal for a cycle of activities aimed at educating with a view to instilling tolerance. In today's world, full of so many divisions and differences, tolerance is, after all, surely a value that merits special attention.

Keywords: values-based education, storyline, tolerance, teaching methods, pre-school education.

Adres do korespondencji/Address for correspondence

Dr Lucyna Smółka

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Instytut Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej

e-mail: lucynas@up.krakow.pl

